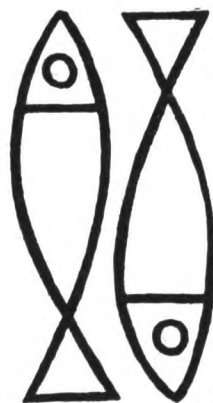

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Het ergste

...gij hebt door het onderricht in de wet velen doen struikelen.
...en bij het onderricht in de wet de persoon aanziet.

Maleachi 2 : 8-9

Het ergste.

Dat is nog niet, dat Israël aan God minderwaardige offers bracht.

Maar dit: dat de priesters deze minderwaardige offers in de naam van God accepteerden.

Want het mocht dan met Israëls godsdienst, Israëls gehoorzaamheid, telkens weer mis gaan, — zo lang de priesters aan dit volk de wet van God bleven voorhouden, werd het door God weer teruggeroepen.

Maar als de priesters nu ook nog werden meegezogen? Als zelfs de priesters het woord van hun God gingen verdraaien en de wil van God gingen aanpassen aan de zonden van Gods volk? Dan was het hek van de dam. Dan was er niets wat dit op hol geslagen volk nog kon tegenhouden. Want de stem van God, die hen via het onderricht van de priesters moest bereiken, zweeg. Ja, nog erger: de priesters onderwezen hen in de leugen, en dat in de naam van God.

Dat de mensen met zieke runderen, blinde schapen bij het altaar kwamen, omdat ze dat wrakke vee goed genoeg vonden voor God, — dat was erg. Maar veel erger was, dat de priesters deze gaven niet afwezen. Dat de priesters plechtig verklaarden: zo zegt de Heere: Ik neem deze gaven aan.

Want daarmee hadden ze Gods woord vermoord. En het volk aan de verblindende overgegeven.

En zoals het met de offers ging, zo ging het natuurlijk over heel de linie. Met betrekking tot het huwelijk en de omgang met de naaste, op het punt van feestviering en gezinsleven, van oorlogsvoering en armenverzorging, lieten ze de mensen dwalen. Nee: ze lokten de mensen juist de verkeerde kant op. Want van die verkeerde weg zeiden ze: zo wandelt ge achter de Heere aan.

En dát verwijt God de priesters dan ook. Niet: ge hebt ze maar hun gang laten gaan; gij hebt ze doen struikelen. Juist dóór uw wetsonderricht.

Dat is het ergste wat Israël overkomen kan: dat de leugen wordt uitgevent als de waarheid, dat de stem van de huurling wordt vermomd als de stem van de goede Herder. Dat de zonde wordt goedgepraat in de naam van God en op gezag van Gods wet. Dat de priesters, dienaren van het woord Gods, het evangelie verdraaien.

Ja, maar hoe verdraaiden die priesters het evangelie? Door allerlei afvallige theorieën te propageren? Door consequent en hardnekkig een bepaalde valse leer te verdedigen?

Hun wetsonderricht deugde niet. Moeten we daarbij denken aan iets wat op hetzelfde plan ligt als vandaag bijvoorbeeld een onschriftuurlijke sacraments-leer of een valse kerkbeschuwing?

Nee, het was dit: dat ze bij hun onderricht in de wet de persoon aanzagen. Niet, dat ze één bepaalde verkeerde uitlegging van de wet voorstonden. Maar dat ze de wet nu eens zus en dan weer zo verklaarden en toepasten, al naar gelang van de persoon die ze voor zich hadden, al naar het hun uitkwam.

Ze accepteerden een blind schaap als een offer voor de Heere. Maar dat deden ze niet altijd. Dat deden ze alleen als zo'n minderwaardig beest gebracht werd door een vriendje, of door een man van invloed, of door iemand van hun partij. Maar als ze een ander voor zich hadden, iemand van wie ze zich niets hoefden aan te trekken, een arme sloeber of iemand die niet van hun richting was, dan keurden ze zo'n beest heus wel af. Dan zeiden ze wél: dat kun je niet aan God geven. Dan wisten ze opeens heel precies, wat God werkelijk vroeg.

Bij de één zeiden ze, met de wet van God in de hand: 't is dik in orde, wat je gedaan hebt. Maar bij een ander, die precies hetzelfde gedaan had: de wet van God veroordeelt je; bekeer je van je zonde. Ze hanteren de wet van God precies zó, als het in hún kraam te pas kwam. Als het hun uitkwam ziften ze een mug uit. En als het hun uitkwam zwelgden ze een kameel door.

Zij, de priesters, ze waren geen dienaren van het woord. Want ze maakten het woord van God juist dienstbaar aan zichzelf, aan wat zij bereikten wilden, aan hun gemak, hun voordeel, hun eigenbelang.

Dat wil natuurlijk niet zeggen, dat ze zich van deze willekeur bewust waren. Een mens kan zich zelf heel wat wijs maken.

Christus heeft niet voor niets gezegd: ze zullen u uit de synagogen gooien, menende Gode een dienst te doen. Christus heeft niet voor niets de priesters ontmaskerd: ge meent wel, dat ge met uw vaderen nooit gemene zaak zult maken, dat gij de profeten nooit doden zult, — maar ondertussen zijt ge geen haar beter.

Een mens kan zichzelf heel wat wijs maken. Maar dat hij zichzelf zo bedriegen kan, — dat kan alleen maar doordat hij niet werkelijk bukt onder het woord van God.

En dan gebeurt het, dat je de zonden van anderen scherp veroordeelt, met teksten te kust en te keur, en dat je diezelfde zonden bij jezelf goedpraat uit hetzelfde woord van God.

Dan gebeurt het dat je in heilige ijver voor God elk middel, ook het grofste onrecht te baat neemt en met de schrift verdedigt, omdat het nu eenmaal in je kraam te pas komt. Zoals de priesters in Israël de zaak van God meenden te verdedigen tegenover Jezus van Nazareth en toen zelfs de smerigste gemeenheden met het gezag van de Schrift dekten.

Dan gebeurt het dat je het woord van God uitstekend verstaat, als het met je eigen standpunt klopt; en dat je voor datzelfde woord van God stok-doof bent als het niet strookt met wat jij de zaak des Heeren noemt.

Dan gebeurt het, dat je, als broeder-zus

wat zegt, hem tegenkomt in de naam des Heeren; en dat je als broeder-zo hetzelfde zegt, applaudiseert, alweer: in de naam des Heeren.

En hoe komt het zover met ons? Omdat wij die dienaars van het woord moesten zijn, ons van Gods Woord bedienen naar willekeur, in overeenstemming met onze eigen wil. En onze eigen wil, — dat is dan: ons eigen belang, of ons leven, of ons gemak, of onze vrijheid, of de koers die naar ons inzicht de kerk van Christus varen moet.

Zover komt het met ons, dienaren van het woord. Want tot priesters heeft God ons allen gezalfd. En allen die in Hem geloven maakte Christus tot dienaren van zijn evangelie.

Priesters? Maar een priester offert toch? Een priester offert toch zichzelf?

En dat wil zeggen: een priester bukt onder het woord van God, ook al komt het hem helemaal niet gelegen, ook al gaat het dwars tegen zijn wijsheid, zijn christelijke wijsheid of zijn kerkelijke wijsheid, in. Een priester bukt voor het woord van zijn God, ook als het zijn vrienden veroordeelt, als het de mensen die aan zijn kant staan striemt. Een priester bukt voor het woord van zijn God, zelfs als het zijn medestrijders voor de goede zaak van hem vervreemdt, zelfs als het zijn tegenstanders verdedigt. Een priester bukt voor het woord van zijn God, zelfs als dat betekent dat zijn eigen leven verbrijzeld wordt, zelfs als het zijn ideetjes van wat heilzaam voor de kerk is bespottelijk maakt.

Zijn wij priesters? Dienaren van het woord des Heeren?

Natuurlijk, we staan nog al gauw klaar, om ons oordeel te geven over van alles en nog wat. We hebben er niet zoveel moeite mee, dit af te keuren en dat toe te juichen, met de ene broeder in te stemmen en de andere af te maken. En het kost ons ook niet zoveel moeite om dan te zeggen: zo spreekt de Heere.

Maar weten we het niet, dat we geen enkele keer het woord Gods kunnen spreken, tenzij we ons elke keer op nieuw bekeren?

Tenzij we ons bekeren van onze hardnekkige neiging, de persoon aan te nemen, van onze wil om eindelijk eens ongelijk te bekennen. Tenzij we ons bekeren van onze opstand tegen God.

Want wij kunnen Gods woord niet horen, we zijn niet bij machte Gods Woord te spreken, we willen geen dienaars — dienaars — van het evangelie van Christus zijn, tenzij we het leren en weer leren en nog eens leren, priesters te zijn, met Christus' Geest gezalfd, en te breken met alle zelfhandhaving en eigen wijsheid, en ons zelf, ons hart, onze mond, onze oren en ons verstand, — onszelf Hem te offeren als een levend dankoffer.

Als priesters dat offer niet brengen en dan tóch optreden met de autoriteit van een bode van de Heere der heerscharen, — dat is het ergste.

Dat is het ergste in de kerk.

Haulerwijk.

J. Keuning.

Prof. Dooyeweerd - emeritus

Op zaterdag 16 oktober heeft prof. dr. Herman Dooyeweerd zijn afscheidscollage gegeven als hoogleraar aan de Vrije Universiteit.

Dat was een gebeuren van grote importantie. Want nu na Vollenhoven ook Dooyeweerd het actieve professoraat heeft beëindigd zijn de beide grondleggers van de Wijsbegeerte der Wetsidee uit het academische leven verdwenen. Daarmee is een belangrijke fase in de geschiedenis van de Vrije Universiteit, en speciaal ook van de gereformeerde filosofie-beoefening afgesloten.

Wanneer je veertig jaar lang de arbeid hebt gevolgd van deze christen-geleerde die door een respectvolle tegenstander eens de grootste filosoof is genoemd welke Nederland ooit heeft voortgebracht, vermenigvuldigen zich de gedachten.

Nooit zal ik vergeten die twintiger jaren toen Dooyeweerd in de beide Antirev. Staatskundes — het maandelijkse en het driemaandelijkse tijdschrift — begon met de uiteenzetting van de grondslagen van een radikaal-christelijke filosofie.

Kuyper, Bavinck, Woltjer en anderen waren daarmee begonnen. Met klem wezen ze er steeds op dat een waarlijk Schriftuurlijke filosofie een levensbelang, ja een levensnoodzaak is voor de christenheid om in de steeds heviger wordende botsing der geesten staande te blijven en de confrontatie met de gangbare wereld- en levensbeschouwingen te kunnen doorstaan. Maar deze groten produceerden — ze hadden ook zoveel op ander gebied te doen! — niet meer dan wat bouwstenen. Bovendien waren ze in hun denken nog steeds op allerlei punten gevangen in de greep van neo-scholastieke en kantiaanse filosofie.

Maar toen kwam met Vollenhoven Dooyeweerd. Onmiddellijk begon hij het bewogen „gesprek” met de toonaangevende filosofieën. Gedreven door een diep geworteld geloof in de openbaring Gods in Jezus Christus en gewapend met een enorme kennis, diepzinnigheid en scherpzinnigheid analyseerde hij die tot in de wortel. Hij oefende zo inderdaad „radikale” kritiek op alle vormen van theoretisch denken en drong daarbij door tot de algemeen-geldige voorwaarden en grenzen daarvan. Dit doende toonde hij op evidente wijze aan dat het theoretisch denken nooit autonoom is in die zin dat het zelf de laatste voorwaarden daarvoor zou vaststellen en als gevolg daarvan volstrekt onafhankelijk van iedere beïnvloeding door religie en geloof en dus ook volstrekt „objectief” en „neutraal” zou zijn. Het postulaat van de neutrale wetenschap — de afgod van alle moderne filosofieën — heeft Dooyeweerd ten gevolge van deze transcendentale kritiek verbrijzeld. Hij toonde aan dat alle theoretisch denken en dus ook iedere filosofie — de anti-rationalistische existentie-filosofieën niet uitgezonderd — naar hun innerlijke structuur juist altijd door boven-theoretische, in de grond der zaak religieuze grondmotieven beslissend worden beheerst. De alom verheerlijkte autonomie van het theoretisch denken bleek een theoretisch dogma te zijn dat de werkelijke, de allesbeheersende drijfkracht van dat theoretisch denken camoufleert en door het daaruit voortvloeiende gemis aan zelfkennis een wezenlijk gesprek, een kritisch contact met anderen onmogelijk maakt. Zeker, voor de vóór-theoretische geloofskennis stond dit alles reeds a priori vast. Maar Dooyeweerd toonde dat in concreto aan door een dikwijls grandioze analyse van het uitgangspunt der filosofieën die hij onder handen nam.

Openhartig en met vreugde beleed Dooyeweerd daarbij dat ook hij in zijn denken voluit wordt geleid en beheerst door een religieus grondmotief. En naar zijn vaste geloofsovertuiging door het enig legitieme, wijl enig ware. Namelijk door het grondmotief van de schepping, de zondeval, en de verlossing door Jezus Christus in de gemeenschap van de Heilige Geest.

Ten aanzien van dit „grondmotief” heerst enorm veel misverstand. Men heeft het nota bene wel eens tot een tegenstelling gemaakt van de belijdenis van het geloof!

Dat is vreemd. Want dit grondmotief is mis-schenden wel het meest een-voudige en aansprekende in Dooyeweerds conceptie! Het is namelijk niet anders, het heeft geen andere inhoud dan de Woordenbaring Gods zoals deze spreekt over de schepping, over de zondeval der

mensheid en haar radicale verdorvenheid daardoor en, in de derde plaats, over de verlossing wereld door Christus in de gemeenschap van de Heilige Geest. Het gaat in dit grondmotief om deze geweldige feiten en dan nader zoals deze door middel van de Woordenbaring Gods in het leven der mensen inkomen, met het hart worden geloofd en dan heel het leven en dus ook het denken beheersen. Door in verband met schepping, zondeval en verlossing van grondmotief te spreken — motief is zoiets als bewegende, drijvende kracht — wilde Dooyeweerd tot uitdrukking brengen dat de in het Woord Gods gelovende mens in heel zijn existentie en dus ook in heel zijn denken en kennen daardoor beheerst, geleid, bewogen „gedreven” wordt. Alleen wanneer het denken geheel en al beheerst wordt door het grondmotief — maar ook alleen dan — is het mogelijk tot een radikaal-christelijke wetenschap en filosofie te komen. Het is daar de onmisbare voorwaarde voor. En zo weinig strijd of spanning is er tussen dat grondmotief en de confessie dat het in ieder waarlijk christelijke confessie expliciet beleden wordt!

Het grondmotief in de zo juist omschreven zin leidt voorts onherroepelijk tot een antithese, tot de antithese. Met grote ernst wees Dooyeweerd ook daar steeds op. En niet het minst daarom vond wat hij schreef zo vaak felle bestrijding. Het „christelijk beginsel”, dat naar zijn aard een geestelijke drijfkracht is dringt allereerst tot een diepe bewogenheid met de tijdelijke en geestelijke nood van de mensen en van heel de wereld. Maar het veroorzaakt ook onafwendbaar de antithese. Deze mag evenwel nooit in hoogmoed, maar alleen in het besef van de volstrekte solidariteit van christenen en niet-christenen in de zondesuld der wereld, beleden worden. Die antithese gaat voorts ook dwars door het christelijke leven heen. In het persoonlijke leven, in het christelijke gezinsleven, in de christelijke organisaties. Ook in de christelijke kerken. Zij is de onverzoenlijke strijd tussen tweeërlei geestelijk beginsel, tussen de Geest Gods en de geest der duisternis, die door heel het volk, ja, door heel de mensheid heengaat, en die geen veilige kaders van christelijke levensvormen eerbiedigt.

Beheerst door dit radikaal-christelijke grondmotief heeft Dooyeweerd een christelijke filosofie ontwikkeld. Of neen, dát is te veel gezegd. Want ook het ontwerpen van een filosofie blijft in deze wereld altijd iets dat „ten dele” is. Dooyeweerd heeft er een begin mee gemaakt. Maar een indrukwekkend begin. Wat hij in de Wijsbegeerte der Wetsidee gaf moet voorts steeds door gecorrigeerd en uitgewerkt worden. Daarom is er onder hen die door de grondgedachten van deze Wijsbegeerte gegrepen zijn ook

*Lof, eer en prijs zij God
die troont in 't licht daarboven
Hem, Vader, Zoon en Geest
moet heel de schepping loven.
Van Hem, de ene Heer,
gaf het verleden blijk,
het heden zingt zijn eer
de toekomst is zijn rijk.*

Uit oud Kerklied Vertaling: Jan Wit

verschil in inzicht over allerlei. Dat is evenwel niet enkel moeite, dat is ook een teken van leven en van voortuitgang. Wie gelooft dat de door God geschapen en onderhouden wereld een wonder is weet dat de wetenschappelijke exploratie daarvan noodzakelijk leiden moet tot de ontdekking van steeds nieuwe wonderen en daarom ook tot voortgaande wijziging, verdieping en vernieuwing van inzicht.

Het is niet mogelijk hier iets meer van Dooyeweerds levenswerk te zeggen. Want dat is zeer omvangrijk en diep. Ik wil alleen nog dankbaar herinneren aan de schone jaren rond 1930. Ze zijn als ik mij niet vergis ook de schoonste in Dooyeweerd's leven geweest. Met Vollenhoven en Schilder heeft Dooyeweerd op de vermoeide en verwarde academische jeugd uit de gereformeerde volkskring van die tijd een zo diepgaande invloed uitgeoefend als dat sindsdien niet meer het geval is geweest. Hij heeft ze er weer toe gebracht dankbaar te zijn gereformeerd te mogen wezen. Hij heeft ze laten zien hoe in het oerwoud van de filosofie het geloof in de openbaring Gods in Jezus Christus alle synthese-filosofie als zodanig ontmaskert en de juiste blik opent op Gods schone geschapen wereld.

En nu nam de man die ook op de katheders van de Sorbonne en de Harvard-University het getuigenis van Jezus Christus in zijn toespitsing en actualiteit ten aanzien van de filosofie liet horen afscheid.

Dit is een gebeurtenis om even stil van te worden.

God zegene hem. En Hij geve hem bovenal te mogen zien dat het „radikale” en „integrale” geloof in Gods Woordenbaring mag blijven leven en kracht oefenen in hen die de opdracht ontvingen christelijke, gereformeerde wetenschap te beoefenen. Want zonder dat geloof kan van zulk een wetenschap nooit sprake zijn. Zonder dat geloof verdort en verschaalt ook de Wijsbegeerte der Wetsidee tot een steriele en tot verdwijnen gedoemde theorie.

C. V.

Wet en Evangelie

(II)

Naar aanleiding van het tot nu toe besprokene wil ik nu nog graag enkele trekken in ons gereformeerd en kerkelijk leven speciaal naar voren halen.

Allereerst de opvoeding

In de gemiddelde gereformeerde opvoeding heeft naar mijn mening het normatieve element relatief een te grote plaats. Dit hangt samen met het feit dat bij de ouders i.h.a. het plichtsgevoel, het verantwoordelijkheidsgevoel t.o.v. de kinderen overweegt vergeleken bij het vertrouwen. Men is zich meestal pijnlijk bewust hoeveel er mis kan gaan in een opvoeding en te weinig bewust hoeveel er „vanzelf” goed komt. Veel opvoeders willen te veel krampachtig in de hand houden en zijn te weinig toeschouwer, te weinig invoelend en belangstellend toeschouwer, gereed en bereid om richting aan te geven en correcties aan te brengen, indien nodig. Er is een diep besef van ons tekort schieten t.o.v. de door God gestelde normen, maar te weinig vertrouwend weten, dat we ook in het ontwikkelingsproces van een mens te maken hebben met scheppingsstructuren, die God heeft gesteld en die Hij handhaaft.

Het gevolg is dikwijls dat normale verschijnselen eenzijdig gelijk gesteld worden met zonde

en als zodanig onderdrukt worden. U zult vragen: wat is normaal in onze gebroken werkelijkheid? Laat ik het zó zeggen: Verschijnselen die onvermijdelijk een plaats moeten hebben in het groeiproces van een kind, zij het dan dat ze zoals alles in en aan ons in verband staan met onze zondige natuur, worden gezien als zuiver uiting van zonde. Dat leidt tot eenzijdig en vaak overdreven waarschuwen voor zaken die een kind nu eenmaal moet verwerken en die een plaats moeten hebben in zijn persoonlijkheidsontwikkeling.

Een afgezaagd, maar nog steeds actueel voorbeeld is de sexualiteit en de nog beslist onvoldoende integratie er van in het gereformeerde opvoedings- en levenspatroon. Maar een ander voorbeeld zou kunnen zijn jalouzie bij kinderen en i.h.a. agressieve uitingen.

De ontdekking van te onderzoeken en te beschrijven wetmatigheden, of wilt u: regelmatigheden, in de ontwikkeling, ook de emotionele ontwikkeling van een mens, heeft veel vroeger en veel breder de aandacht getrokken buiten gereformeerde kring dan onder ons. Het lijkt wel of onder ons de onuitgesproken mening heerst(e), dat zondebesef de plaats kan innemen van onderzoek en kennis omtrent de reële stand van zaken.

Speciaal wil ik nog even de aandacht vestigen op het onderdrukken van agressieve uitingen,

waarmee ongetwijfeld een autoritaire trek, een bedenkelijke gezagsopvatting onder ons, samenhangt. Het "Eert uw vader en uw moeder" wordt al te vaak uit zijn verband gerukt en dreigt juist dáárdor van zijn kracht beroofd te worden. Het is niet toevallig dat tegenwoordig in de kerkelijke discussies en processen opvallend vaak "zonde tegen het 5e gebod" signaleerd wordt. M.i. openbaart zich daarin een opvatting die "het gezag" verabsoluteert.

We bespraken reeds dat ouderlijk gezag alléén kan functioneren op grondslag van liefde. Dit impliceert óók respecteren van het zelfgevoel van het kind. Als opvoeder moet men onvermijdelijk dat zelfgevoel af en toe kwetsen door grenzen te stellen. Aggressieve uitingen van de kant van het kind zijn daarbij onvermijdelijk, zo men wil "normaal", en moeten als zodanig geaccepteerd worden. Het kind krijgt daardoor gelegenheid ermee te leren omgaan i.p.v. ze te onderdrukken, en dat is voor zijn uitgroei tot zelfstandigheid hoogst noodzakelijk. Het is onjuist te menen, dat agressieve uitingen tegen ouders en opvoeders zonder meer hun gezag aantasten. Immers, als het goed is wordt dat gezag ook niet gebruikt om het kind de particuliere mening van vader of moeder op te dringen, maar om het zich zo goed mogelijk te doen aanpassen aan, zich zo goed mogelijk te doen ontplooiën in de werkelijkheid, waarin God ons allen gesteld heeft. Gezag is immers áltijd gedelegéerd gezag en een kind moet dat zo vroeg mogelijk voelen in het optreden van zijn ouders. Tegenover God staan ouders en kinderen als zondaars volkomen gelijkwaardig. Ouders begeleiden het kind bij zijn ontwikkeling en wijzen het daarbij vanuit eigen ervaring óók zo goed mogelijk de weg naar het prijzen van God in hun leven en mitsdien naar het strijden tegen zonde. Het is zaak daarbij nauwkeurig te onderscheiden tussen gedragingen die als geheel in de eerste plaats afgekeurd moeten worden, en gedragingen, die in de eerste plaats bepaald zijn door het ontwikkelingsstadium waarin een kind verkeert.

Nogmaals: als ouders systematisch agressieve uitingen bij hun kinderen afkeuren en onderdrukken, dan wordt die agressieve energie, die heus niet verdwijnt, binnen de groeiende persoonlijkheid van dat kind verkeerd gericht en komt hij onvoldoende ter beschikking om positief te worden gebruikt. Bovendien krijgt een dergelijk onderdrukken in een christelijke opvoeding godsdienstige klem. Het besef groeit dan dat ook God boos-zijn zonder meer veroordeelt als nooit in overeenstemming met de liefde tot God en de naaste.

Dit is een volstrekt onjuiste voorstelling. God zelf tóórt. Paulus weerstond Petrus in het aangezicht; zou hij dat met een zoetsappig glimlachje hebben gedaan? Wij kunnen nooit alléén hierbij toornen, maar dat betekent niet dat we dan maar nooit meer "gewoon" boos mogen worden, want er is niets dat we volstrekt heilig kunnen doen. Tot het "je naaste lief hebben als jezelf" hoort wel degelijk dat je boos op hem kunt zijn en omgekeerd zijn boosheid kunt accepteren zonder dat daardoor de liefdesrelatie in gevaar komt. Dit geldt wel speciaal voor de intensieve en langdurige omgang tussen ouders en kinderen. Bovendien zoekt onderdrukte agressie een andere uitweg, die niet als verboden beleefd wordt. Iemand die vroege agressie onderdrukt heeft, is later b.v. te streng tegen zijn kinderen of in zijn werk.

Dergelijke mensen zijn in een vereniging dikwijls áltijd bezig met het doorvoeren van principes. Het is niet toevallig dat zich bij tucht-oefening vaak een ijzeren hardheid openbaart. De gemiddelde gereformeerde kan zich gemakkelijk vereenzelvigen met de tuchtbedienaar. Als deze houding diepe, onbewuste wortels heeft in de ontwikkeling van het gevoelsleven, dan voert hij maar al te vaak tot absurde consequenties.

Ongetwijfeld ligt hier ook één der wortels van de veelal agressieve toon in onze persdiscussies en van de opvallend formele manier van omgaan met elkaar in geval van meningsverschillen, waarbij dikwijls een zeer formeel opgevatte "ambtsbediening" als dekmantel vóór, en tegelijk als bescherming tegen, als bedreiging en verboden ervaren, gewone menselijke gevoelens lijkt te fungeren.

Wat de kerkelijke opvoeding in engere zin betreft is duidelijk, dat er in het gereformeerde kerkelijke patroon met de kinderen vrijwel niet gerekend is. Het geldt in veel gemeenten als een deugd om de kinderen vroeg mee naar de kerk te nemen. Intussen is er in preek en in eredienst vrijwel niets dat de kinderen goed kunnen begrijpen.

Als u bedenkt dat het abstraherend vermogen

zich i.h.a. begint te ontwikkelen op ongeveer twaalfjarige leeftijd, dan is een kind van 10 jaar, dat iets van een preek begrijpt, tamelijk voorlijk. In de puberteit zouden de kinderen er iets meer van kunnen begrijpen, maar dan zijn ze er om andere redenen weer minder van gecharmeerd, met name door de frequent voorkomende moraliserende trekjes, vooral als "de jeugd" bij uitzondering eens speciaal aangesproken wordt.

Het spreekt vanzelf dat zo onnodig de kerkgang door veel kinderen alléén maar in de sfeer van het "moeten" beleefd wordt. Maar ook de hele gezinssfeer kan op zondag zo beleefd worden, als vader en moeder de hele dag moeten jachten om op tijd in de kerk te komen, nooit samen naar de kerk kunnen omdat ze geen opas hebben, etc. Dit gaat zwaarder drukken, naarmate het leven drukker wordt en het aantal prikkels toeneemt.

Hier zouden meerdere oplossingen voor te vinden zijn, zoals men ze in het buitenland hier en daar ook wel in praktijk brengt. Hier wil ik alléén maar de vraag stellen: Hoe komt het, dat men onder ons geneigd is dit probleem te bagatelliseren? Men staat gauw klaar met de opmerking dat het vroeger ook zo was en dat men er zelf geen schadelijke gevolgen van heeft ondervonden.

Intussen veranderen tijden en toestanden en ook onze jeugdbeweging zou wel eens te laat tot de ontdekking kunnen komen, dat een modernisering van de opzet hoognodig is.

Ik hoop dat deze opmerkingen over de opvoeding kunnen illustreren wat ik bedoel met de opmerking, dat het normbewustzijn in het gereformeerde levenspatroon, hoè veel zegen een principiële houding in de historie soms gebracht moge hebben, relatief een te zwaar accent krijgt. Dit gaat ten koste van zelfstandig worden van de individu op een zo hoog mogelijk niveau en mitsdien ten koste van de mondigheid der gemeente.

De kwestie van de kip en het ei laat ik nu maar rusten. Het is moeilijk uit te maken of de kerkgeschiedenis en de heersende theologische ideeën de karaktervorming en het levensgevoel sterker hebben beïnvloed, of dat omgekeerd bepaalde karakters sterker werden aangetrokken door een bepaalde vormgeving aan het christelijk geloof, b.v. de gereformeerde.

In elk geval is moeilijk aan te nemen, dat b.v. bij de vrijmaking, behalve het getheologiseer over de veronderstelde wedergeboorte, niet ook een rol heeft gespeeld de hele verschuiving die in de lucht hing in de gereformeerde houding t.a.v. levensstijl, oecumene, wetenschap. De ontwikkelingen in de synodale en de vrijgemaakte kerken hebben elkaar ongetwijfeld reactief beïnvloed, maar toch blijft de vraag interessant of niet veel mensen intuïtief voor de vrijmaking gekozen hebben uit vage onrust over de reeds broeiende veranderingen en uit behoefte aan vaste kaders. De ontwikkeling na de vrijmaking, met in de doorgaande reformatie een poging tot radicalisering van het typisch gereformeerde, die in deze tijd veelal als repristinatie imponereert en ad absurdum lijkt te voeren, maakt dit wel erg waarschijnlijk.

Hoe het zij, er is al lang, maar de laatste tijd scherp waarneembaar, een sterke wettische en formalistische trek in ons vrijgemaakte kerkelijk leven. De emotionele factoren bij het ontstaan en het voortbestaan ervan acht ik zeer belangrijk, zoals u begrepen zult hebben. De angst voor het nieuwe is groot, mede door een zeer aan autoriteiten gebonden denken, en daardoor wordt óók nuttige en noodzakelijke ontwikkeling veelal als afval geduid en op vaak zeer oppervlakkige wijze afgewezen. Persoonlijk heb ik de voorlichting zoals het Gezinsblad die meestal geeft daar áltijd een leerzaam voorbeeld van gevonden.

Een kardinaal punt is de manier waarop de Schrift functioneert in ons leven.

Boven werd er reeds aandacht voor gevraagd dat een kind al heel wat ervaring moet hebben opgedaan voor het de Bijbel zelf kan lezen. U weet het: in de hoogste klas van de lagere school begint dat zo'n beetje te komen. De manier waarop de Bijbelse boodschap wordt opgevat wordt uiteraard mede bepaald door de aard van de persoonlijke ervaringen. Médebepaald, gelukkig niet absoluut bepaald. Hoe de Boodschap tot het hart doordringt, soms óndanks persoonlijke ervaringen, en hoe die Boodschap ook weer ervaringen kan corrigeren, onttrekt zich aan onze waarneming en ons onderzoek. We ervaren dat in het geloof. Maar voor onze waarneming vormen beide, de Schrift en onze dagelijkse ervaring, een onlosmakelijk geheel. Je kunt de Schrift nooit los maken van de werkelijkheid waarin hij

TE BERDE

Een van de boeiendste en merkwaardigste figuren uit de geschiedenis van de Gereformeerde Kerk is geweest ds. Hendrik Peter Scholte.

Vorig jaar is aan de VU een in het Engels gestelde dissertatie verdedigd, welke gewijd was aan deze ds. Scholte, door de Amerikaan L. Oostendorp.

Deze dissertatie is een boeiend boek geworden, het was een genoegen om het te lezen.

Scholte was één der vaders van de Afscheiding. Men mag zelfs de vraag stellen of het ooit tot een landelijke Afscheiding zou zijn gekomen zonder Scholte.

Reeds kort na 1834 geraakten de Afscheiden kerken op een enorme manier in konflikten en ook in deze was Scholte veelal de centrale figuur.

In 1874 vertrok Scholte aan het hoofd van een grote groep emigranten naar Amerika en daar werd hij de stichter van de nederzetting „Pella” (= toevluchtsoord), gelegen in Iowa.

Scholte zou Scholte niet geweest zijn als hij niet in de kortst mogelijke tijd tot over zijn oren in de politieke en maatschappelijke ontwikkelingen van zijn tijd betrokken geraakte. Het was in Amerika een spannende tijd.

De tegenstellingen tussen de slavenhoudende Zuidelijke Staten en de vrije Noordelijke Staten namen steeds bitterder vormen aan.

Uiteindelijk liepen zij uit op de Burgeroorlog van 1862-1865.

Aanvankelijk, nog voor de oorlog uitbrak, had Scholte partij gekozen voor de Democraten, die hun aanhang vooral vonden in het slavenhoudende Zuiden en die de klem legden op de „State Rights” van de afzonderlijke staten. Een niet zo'n vreemde keuze van deze zoon van het Reveil, deze leerling van Bilderdijk en Da Costa.

Had Da Costa immers niet in zijn beruchte Bezwaren tegen de Geest der Eeuw als volgt geschreven: „Ik houde het daarvoor, dat de afschaffing van de slavernij der negers alsmede behoort tot die hersenschimmige menselijke wijsheid, die de Almacht wil vooruitlopen, en niets uit zal richten ten goede, maar veeleer eindeloos ten kwade?” Maar de politieke ontwikkelingen in Amerika brachten Scholte er toe van politieke partij te veranderen.

Hij werd van Democraat Republikein. Achteraf mogen wij zeggen: Deze verandering pleit voor Scholte.

Scholte bracht het ver in de Amerikaanse politiek. Deze afgescheiden dominee, deze emigrant van 14 jaar vroeger, werd in 1861 vice-voorzitter van de Conventie, die Abraham Lincoln verkoos als kandidaat voor het presidentschap van Amerika. Scholte schreef later: „I became perfectly satisfied with the election of Lincoln”.

Lincoln en Scholte, er moet iets geweest zijn, wat deze beide uitzonderlijke figuren aan elkaar bond.

Scholte was aanwezig bij de inauguratie van Lincoln als president. En wist U dat Scholte zelfs benoemd is geweest tot ambassadeur van Amerika in Oostenrijk?

Oostenrijk was toentertijd niet het vriendelijke toeristenlandje van tegenwoordig, maar het behoorde tot de grote mogendheden der wereld.

Is het niet curieus, Scholte, de vader der Afscheiding, benoemd tot ambassadeur in Wenen, aan het hof van Franz Joseph, der Kaiser?

Deze benoeming is echter niet doorgestaan, omdat één of andere wet of oud gebruik het verbod om iemand tot ambassadeur te benoemen, die geen geboren Amerikaan was.

Scholte was immers pas 15 jaar in Amerika! Niet Scholte werd dus ambassadeur, maar wel iemand die, merkwaardig genoeg, óók zeer nauwe relaties zou gaan onderhouden met ons vaderland: n.l. de historicus John Motley, die een aantal voortreffelijke boeken heeft geschreven over onze opstand tegen Spanje en ook de verhouding Maurits-Oldebarnevelt; een man voor wie Groen van Prinsterer grote achting had en met wie hij ook regelmatig korrespondeerde.

De ervaringen van Scholte in de politiek overigens niet allen even schoon.

De corruptie van de tijd na de Burgeroorlog, nadat Lincoln vermoord was, heeft bij Scholte de ogen geopend voor de zwakke zijden van de Amerikaanse politiek.

Hen schreef op het eind van zijn leven: „Wij moeten niet meegesleept worden in de onheilige modderpoel van een wereldse partijjes-politiek, en verbetering verwachten en nationale redding van de zogenaamde deugden der zondige mensen. Als getuigen van Christus moeten wij weten, dat wij geroepen zijn om Zijn Naam uit te roepen als de enige redding van een ondergaande wereld”.

tot je komt. Hij is een licht op ons pad, maar dat pad is even goed nodig om het doel te bereiken als het licht, of liever, want daarom gaat het hier, zonder gaan op het pad heeft het licht geen zin.

Dit element mis ik sterk in de wijze waarop men onder ons veelal de Schrift hanteert in prediking en kerkelijke praktijk. De volkomen subjectieve manier, waarop de laatste tijd allerlei teksten zijn gebruikt als "Schriftbewijs" in tuchtprocedures, is hiervan een bittere uitloper. Hier wordt inderdaad de Bijbel tot een soort wetboek, om niet te zeggen spoorboekje, gemaakt, waaruit zonder meer de aanwijzingen voor actuele beslissingen letterlijk te citeren zijn, en wel zó zonneklaar, dat discussie niet meer mogelijk schijnt, althans niet op enig niveau op gang komt.

Er is onder ons m.i. een overschatting van de mogelijkheid van de taal, van het woord, van de formule, om begrippen feilloos, zonder kans op misverstand, vast te leggen. Dit hangt samen met wat prof. Popma in zijn nieuwste brochure "conclusivisme" heeft genoemd, t.w. de opvatting dat wat logisch uit de Schrift is af te leiden, te concluderen, óók Gods Woord is. De vraag rijst dan: wát is de norm waaraan dat "logisch" gemeten dient te worden. Prof. Kamphuis gaf destijds na een lezing in Groningen bij herhaling geen antwoord op deze vraag:

Intussen is dit schriftmisbruik dieper in ons leven doorgedrongen dan wij meestal vermoeden. Zo is b.v. de nadruk op het woord, de taal, de préék, als middel bij uitstek voor de verkondiging van het Evangelie, onder ons wel uitzonderlijk groot. Voor de verkondiging die kan uitgaan van het leven en functioneren der gemeente als geheel is veel minder aandacht. Dat liturgie stiefkind is, is bekend. De kerkdienst wordt vaak getypeerd als "zich onder de tucht van het Woord stellen". Deze typering legt heel duidelijk eenzijdig de nadruk op de wet tegenover het evangelie. Dat de gemeente Gods lof verkondigt in haar in onderlinge liefde samen zijn, in haar gebed, in het diaconaat, in haar gezang, het gaat allemaal schuil (óók quantitatief!) onder de verbalisering, de veelal sterk rationele "uitleg" in de preek. De gereformeerde kerkganger zet zich zondags onder de preek, praat na over de preek, prijst en koestert de preek of bekritiseert hem, laat zich de wet door de preek stellen of komt in opstand, maar... heeft weinig of niet het besef dat hij als het goed is in een goed functionerende gemeente zelf aan de preek mee moet bouwen. Want wat is de preek anders (als het goed is!) dan het resultaat van de bijbelstudie der gehele gemeente, waaraan ieder lid in mondigheid, met eigen onvervangbare ervaring, meedoet, en waar een wijze en niet door de gemeente zelf bedorven dominee gebruik van maakt bij zijn voorbereiding van de Woorddienst?

Kortom, de kracht van het evangelie gaat bij ons vaak schuil onder het woord, de formulering, de wettische nauwkeurigheid. Ik laat het in dit verband illustratieve confessionalisme nu ter zijde; het onderwerp is toch al ad libitum uit te breiden.

Tot slot nog kort iets over de eenzijdige, overspannen aandoende ambtsopvatting, die men veel in de vrijgemaakte kerken aantreft. De ambtsdragers voelen zich èn in de Woordbediening, èn in het kerkeraadswerk meer boven en tegenover de gemeente gesteld dan organisch uit de gemeente opgekomen en ermee verbonden. De ambtsopvatting is in grote trekken autoritair. En met een autoritaire mentaliteit kom je onvermijdelijk, de recente geschiedenis van onze kerken toont dat overvloedig aan, bij de hiërarchie terecht.

Naar mijn mening speelde reeds bij de vrijmaking een wat formalistische, zo men wil wettische, ambtsopvatting een rol, zoals belichaamd in de geliefde kreet "vergieten van ambtelijk bloed". Als prof. K. Schilder zijn afzetting een paar jaar had doorstaan, zou hij daarmee m.i. zijn ambtsopdracht niet verloochend hebben. Misschien kan ik zó nog 't duidelijkst kort weergeven wat ik bedoel. Er bestaat ook zoiets als elkaar tijd en ruimte geven om de problemen te gaan zien, om naar een oplossing toe te groeien en om in onderling vertrouwen de discussie te blijven voeren. Wij waren dat als gereformeerden reeds lang verleerd. De angst om tegen de wet in te gaan, de angst voor afkeuring door "de autoriteit", wie dat toevallig dan ook is, zit er diep in.

Dit brengt mee wantrouwen en een zich snel in zijn positie bedreigd voelen, dus snel in de

verdediging zijn en naar anderen, naar "autoriteiten", kijken om te zien hoe men moet handelen.

De angst om te ontdekken dat het eigen levenspatroon in deze tijd niet meer werkelijk schriftuurlijk is, tekort schiet bij het beantwoorden van de vragen van de moderne tijd, van onze eigen jeugd, diè angst stempelt onze kerken in belangrijke mate tot een gemeenschap, die, als er niet snel verandering komt, óf tot ontbinding, óf tot onvruchtbare afgeslotenheid overgaat. Niemand zegge hier dat God Zijn kerk in

stand zal houden, want als een kerk gaat proberen Gods wet te gebruiken om kunstmatig eigen levenspatroon in stand te houden, dan snijdt hij zich zelf op de duur van zijn eigen wortel af. En dan blijkt God Zijn kerk elders en anders in stand te hebben gehouden. Het is te hopen dat wij op korte termijn als vrijgemaakte kerken weer de weg vinden om in deze tijd, in vertrouwen alléén op de Heere, op evangelische wijze, de wet, in Christus de liefdewet, te positiveren.

T. Jongsma, arts.

Dreigende gevaren

I.

In een reeks artikelen hebben we gepoogd iets te laten zien van datgene waar het in de Vrijmaking om ging.

Maar er is in verband daarmee nog meer te zeggen.

Toen in 1944 de Vrijmaking een feit was geworden leefde er namelijk in de vrijgemaakten die de Schrift verstonden en een beetje van de kerkgeschiedenis afwisten, behalve blijdschap, ook zorg. Een zorg die in de jaren welke op de Vrijmaking volgden steeds groter werd.

Zij wisten het immers dat een reformatorische kerkelijke beweging als de Vrijmaking, evenals dat bij de Afscheiding en de Doleantie het geval was, steeds geaccompagneerd wordt door een reeks van voor de kerk en het leven des geloofs gevaarlijke verschijnselen. Een kerkelijke reformatie lijkt in de aanvang veel op een bruisende bergstroom die behalve helder water ook zand en stenen en modder meevoert.

De bezorgdheid dat ook de vrijmaking van deze boosheden veel te lijden hebben, daardoor in haar kracht gebroken en van haar zegen beroofd worden zou, werd ook meermalen uitgesproken. Bijvoorbeeld om alleen deze twee namen te noemen — door prof. Schilder en prof. Holwerda. Uit wat we vroeger van prof. Schilder citeerden bleek dat reeds overduidelijk.

We zullen nu speciaal van wat deze beide mannen in de tijd na de Vrijmaking, met het oog op de gevaren die de jonge reformatorische beweging bedreigden, aan waarschuwing en vermaan lieten horen het een en ander doorgeven.

Vooraf willen we evenwel een kort overzicht geven van wat, blijkens de geschiedenis, een reformatie der kerk kan tegenstaan en verderven en, van wat in dit opzicht Afscheiding en Doleantie te zien geven.

1. De les der historie

Om daar maar mee te beginnen: met een reformatorische beweging gaan ook altijd mensen mee die niet waarlijk gegrepen zijn en beheerst worden door dat waar het in zo'n reformatie uiteindelijk om gaat. Zij blijven vreemd aan het wezenlijke, aan de Geestelijke kern en drijfkracht daarvan.

Onder hen zijn bijvoorbeeld de querulanten die „van nature" altijd meedoen, ja vooraan staan bij ieder conflict met officiële kerkelijke instanties.

Voorts zijn er de oppervlakkigen die emotioneel snel in vlam raken maar in wie het vuur van de ijver ook weer gauw wordt geblust.

Niet minder behoren tot deze categorie de lieden die zich in ongeremd radicalisme tegen de „vijanden" keren, maar daarbij zichzelf overschreeuwen, om dan, na korter of langer tijd, over te slaan in het tegendeel van wat ze in eerster instantie waren.

Aan een reformatie „doen" vaak ook „mee" de mensen die in het maatschappelijke leven of elders niet slaagden, zich daarom achteruit gezet voelen en nu, zonder het zelf te beseffen, in kerkelijke agitatie

een zekere compensatie zoeken van wat ze ergens anders niet konden bereiken.

Niet minder treden daarbij naar voren de mannen met een sterke geldingsdrang welke in de nieuw te creëren kerkelijke gemeenschap beter aan hun trekken hopen te komen. Ook dit geschiedt veelal zonder dat de slachtoffers van dit kwaad tot het inzicht komen in wat hen uiteindelijk drijft.

En, om niet meer te noemen: bij een reformatorische beweging opereren ook altijd mensen die zich door de kerkelijke instanties met welke men in conflict kwam persoonlijk gekrenkt voelen, daardoor verbitterd werden en nu vol rancune de kerkelijke strijd voeren.

Niet minder gevaarlijk dan het genoemde is het eveneens bij iedere reformatie optredend verschijnsel dat men zichzelf en allen die met de reformatie meegaan hoogmoedig als de „goeden", de „trouwen", de „waren" aandient. Het is het kwaad dat openbaar wordt in het hooghartige: des HEREN tempel, des HEREN tempel zijn wij! De gemeenschap van geestverwanten wordt hoog verheven. De trouw daaraan soms bijna geïdentificeerd met de trouw aan God. Kritiek erop beschouwt men zo ongeveer als heiligschennis. En minachtend ziet men neer op alle anderen.

In nauw verband hiermee treedt steeds ook een ander euvel op. Het bestaat daarin dat zij die met een reformatie meegaan een introvert gezelschap worden dat de verantwoordelijkheid en roeping van Christus' kerk ten opzichte van de christenen buiten de eigen kring — en allen „die buiten zijn" — niet meer kent, in ieder geval niet in praktijk brengt. Men vat dan het door de Schrift gewilde isolement — de trouw aan God en zijn woord — op als de opdracht om zich van alle anderen in ieder opzicht te isoleren én zich in eigen kring terug te trekken.

Deze introvertie leidt voorts op haar beurt weer gauw en gemakkelijk tot een ander kwaad, namelijk dat van de onderlinge nijd en twist. Als de door God opgedragen Geestelijke strijd niet wordt gestreden verteert de kerk zich bijna altijd in allerlei ruzie en twist en wordt het leven daarin verkankerd door wantrouwen. Waar de goede strijd des geloofs, met de door de Schrift aangewezen Geestelijke wapenen, niet wordt gevoerd, komt het tot veten, twist, afgunst, uitbarstingen van toorn, zelfzucht, tweedracht, partijschappen, nijd — zonden waarvoor Paulus zo nadrukkelijk waarschuwt (Gal. 5 : 20).

Een ander zorgwekkend verschijnsel dat men ook steeds in de omgeving van een reformatie ziet opduiken is een verenging ten aanzien van de leer.

Deze heeft haar ontstaan meestal te danken aan het zweren bij de ideeën van een grote voorganger. Zoiets was in sterke mate het geval bij de reformatorische kerken welke zich aan Luther oriënteerden. En evenzo in die kringen waarin Kuyper als de „van God geschonken leider" werd vereerd. Wat deze groten hebben geleerd wordt

gecanoniseerd en het daartegen ingaan als een groot kwaad beschouwd. Wie zo iets waagt wordt onherroepelijk gediskwalificeerd, uitgerangeerd of zelfs formeel uitgeworpen.

Dit kwaad krijgt nog ernstiger vormen als door de volgelingen van een reformator diens boodschap niet meer in haar diepte en volheid wordt verstaan. Men krijgt dan te maken met het epigonisme dat vooral daardoor wordt gekenmerkt dat men enkele beschouwingen of gedachten van de vereerde voorganger overneemt maar vreemd blijft aan diens eigenlijke Geestelijke arbeid en worsteling. Wat deze bewoog wordt zo verschaald en gerationaliseerd. En dit fatale bedrijf wordt nog gevaarlijker als deze volgelingen ook een of meer boze eigenschappen van de leider overnemen en hem daarin misschien zelfs overtreffen. Calvijn riep eens uit: O Luther, wat hebt ge toch weinig navolgers van uw uitnemendheid, maar zo veel naäpers van uw gewijde grootdoenerij nagelaten! ⁶⁶⁾

Wat vooral ook de kracht van een reformatie breken kan is het optreden van een *revolutionaire tendens* in hen die erbij betrokken werden.

Deze openbaart zich vooral daarin dat de band aan het verleden — aan de voorbije religieuze, kerkelijke, theologische situatie en aan de gemeenschap waardoor men werd uitgeworpen — zo radikaal mogelijk wordt doorgesneden. Men maakt zich ook zijnerzijds geheel los van de mensen, de broeders met welke men eens verbonden was. En evenzo van het „bezet” en de vragen, de moeiten, de lasten uit het verleden. Althans — en poogt dat te doen. Men wil over heel de linie opnieuw en „nieuw” beginnen. Men beseft niet dat het juist een kenmerk van de revolutie is het nieuwe te realiseren door het, met inbreuk op wat legaal en historisch geworden is, te forceren, terwijl daarentegen een echte reformatie het nieuwe najaagt langs wegen van geleidelijkheid en in nauwe aansluiting aan wat historisch is gegroeid.

Heel vaak gaat dit streven gepaard met een gevaarlijk perfectionisme. Daar is het hoogstwaarschijnlijk zelfs een uitvloeisel van. Men heeft in „een concrete situatie” de goede keus gedaan en in de vreugde welke dat brengt — misschien zelfs wel in de tevredenheid daarmee of de trots daarover — vergeet men metterdaad maar al te zeer dat ook allen die met een reformatie meegaan in zichzelf arme, zondige, ellendige, tot alle boosheid geneigde mensen blijven. Het gevolg daarvan is dat men soms met weergalozes hardheid oordeelt over broeders met wie men van mening verschilt en hun fouten tot misdrijven opblaast.

Voorts komt men in de jacht naar nieuwbouw maar al te spoedig tot ondoordachte activiteiten. Ja, de drang om wat nieuws te zijn en wat nieuws te doen leidt er soms toe met een actie te beginnen terwijl men in feite nog maar heel weinig of niets te zeggen heeft en niet weet hoe „het” moet.

De situatie wordt bepaald gevaarlijk als men het nieuw bedachte en gecreëerde ook met alle geweld poogt door te zetten en over allen die niet direct meedoen het anathema uitspreekt.

Met deze revolutionaire tendens hangt een andere samen welke men de *negativistische* zou kunnen noemen.

Als het ten gevolge van een reformatorische beweging ongewild komt tot een hernieuwde kerkelijke gemeenschap, ziet men dikwijls dat deze zich met taai energie blijft oriënteren aan de gemeenschap waarmee het tot een breuk kwam.

Maar dat geschiedt dan in negatieve zin!

In eigen kring domineert dan boven de eigen positieve boodschap het antithetisch protest tegen die gemeenschap. Met argus-

ogen volgt men wat daarin geschiedt. Wat daarin boos is wordt in geuren en kleuren aan de kaak gesteld. Terwijl wat er aan goeds openbaar wordt zorgvuldig wordt verzwegen.

Het lijkt er daarbij op, dat de saambinding in eigen kring ook meer dan in positief, levenskrachtig geloof in Jezus Christus, ligt in het gemeenschappelijk één-zeggen tegen die andere gemeenschap. De trouw van iemand aan de goede zaak wordt als gevolg daarvan eveneens vóór alles afgemeten aan de scherpte waarmee hij deze kritiek uitoefent.

Wat men zelf aan Geestelijke „inhoud” en kracht mist wordt blijkbaar gecompenseerd door het overbeklemtonen van het protest tegen de gemeenschap waarvan men vroeger deel uitmaakte.

Deze stand van zaken is zeer bedenkelijk.

Want het wezenlijke en de kracht van een reformatorische beweging ligt voluit in het *positieve*.

Vooreerst in het Geestelijke, gelovige verstaan van het Evangelie van Jezus Christus en het geheel en al leven dááruit.

Maar daarbij ook in de geloofsworsteling om het gehele mensenleven onder de heerschappij van dat Evangelie te brengen. Daartoe behoort in de eerste plaats het prediken van het heil zoals ons dat in het Evangelie wordt geschonken. Maar tegelijk ook in het, in de greep van het Evangelie, worstelen met alle vragen van het menselijke leven zoals die in de tijd waarin zo'n reformatie wordt geschonken op de mensen afkomen.

De negativistische instelling belemmert evenwel zowel het zuivere verstaan van het Evangelie als het juiste uitzicht op het menselijke leven met zijn reële problemen. Ze leidt ook tot een op onverantwoorde wijze vluchten uit de concrete wereld en het verworden tot een gezelschap van esoteriërs, die vanuit een zelf gekozen en zelf gebouwde vesting het verloop van de wereld met negatieve kritiek volgen en zo hopeloos falen in de vervulling van zijn roeping.

Dit is een, uiteraard wat geschematiseerde, schets van enkele der gevaren welke een reformatie altijd bedreigen.

C. V.

⁶⁶⁾ O Luthere, quam paucos tuae praestantiae imitatores quam multas vero sanctae tuae iactantiae simiae reliquisti. O.C. IX, c. 105.

Kerkelijk Leven

Vragen, die de
schorsing [en afzetting]
van ds A. v. d. Ziel
oproept.

De schorsing en afzetting van ds A. van der Ziel roept ernstige vragen op. Ds Van der Ziel werd geschorst op grond van een beleid dat dat van zijn kerkeraad doorkruiste. En dat nog maar ten dele. De raad van Groningen-Zuid weigerde een samenspreking met de raad van de synodale kerk. Ds Van der Ziel had daarna, samen met andere leden der gemeente, wel een samenspreking met de synodale kerkeraad. Let wel: 'een' samenspreking, niet van dezelfde aard als de door zijn kerkeraad geweigerde. Ds Van der Ziel ging niet doen wat des kerkeraads is hij sprak niet als vertegenwoordigde hij de gemeente en hij deed iets anders dan wat de kerkeraad geweigerd had.

Das ist des Nudels Kern.

Het hart van de zaak.

Men spreke niet over de achtergronden.

Want die zijn er natuurlijk.

Maar om die achtergronden is ds Van der Ziel niet geschorst. Hij is geschorst om déze daad. Dat zou zijn openbare en GROVE zonde zijn.

Ds H. Bouma van Assen heeft dat op waardige en duidelijke wijze onder woorden ge-

bracht in de verklaring, die hij op 12 november 1964 in de Acta der generale synode liet opnemen. Men vindt haar op pag. 151, art. 134 dezer Acta. We laten haar hier in haar geheel volgen:

Ondergetekende,

afgevaardigd naar de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964, om ook voor zijn deel recht te spreken voor Gods aangezicht inzake van de naar art. 31 K.O. op haar gedane appellen tegen de uitspraak van de particuliere synode van Groningen 1963/1964, vermeld in haar acta, art. 65, „dat ds A. van der Ziel naar art. 76, 79 en 80 K.O. schorsingswaardig is” (aldus bevestigende een eerder gedane uitspraak van de kerkeraad van Groningen-Zuid van gelijke inhoud);

gelet, op de uitspraak van de generale synode, in haar voormiddagzitting van vrijdag 6 november 1964 tot stand gebracht door de kleinst mogelijke meerderheid van haar in dezen tot keurstem gemachtigde leden, welke uitspraak die der particuliere synode van Groningen voornoemd handhaaft tegenover appellanten;

heeft geconstateerd, dat de bedoelde uitspraak ¹⁾ van deze generale synode, evenals die van de voornoemde particuliere synode van Groningen en van de kerkeraad van Groningen-Zuid, terzake van de besprekingen met delegaties van de raden der gebonden kerken te Groningen, welke mede door ds A. van der Ziel waren voorgenomen en op 28 november 1961 aan de kerkeraad van Groningen-Zuid waren aangekondigd, uitgaat van de onbewezen en feitelijk onjuiste veronderstelling, ¹⁾ als waren deze besprekingen van eenzelfde karakter als de samenspreking, waartoe de gebonden kerkeraden hadden verzocht en die door de kerkeraad van Groningen laatstelijk d.d. 14 november 1960 was afgewezen.”

Hier onderbreken we even de verklaring van ds. H. Bouma. De met ¹⁾ gemerkte zinsdelen **lieten wij spatiëren**. Daar zegt ds H. Bouma hetgeen wij hierboven betoogden. Dat n.l. zowel de uitspraak van de kerkeraad van Groningen-Zuid, als die van de P.S. van Groningen 1963/1964, als ook die van de generale synode op 6 november 1964 (met 14-13 stemmen!), de uitspraak dat ds Van der Ziel schorsingswaardig zou zijn, berust op een ONJUISTE VERONDERSTELLING. Het behoeft geen betoog dat wij het met ds H. Bouma volkomen eens zijn. Zijn verklaring gaat als volgt verder:

Hij heeft overwogen

dat een oordeel als de gewraakte uitspraak van schorsingswaardigheid van ds A. van der Ziel, wyl zulk een oordeel (tenzij bij de betrokken dienaar des Woords radikale bekering komt) moet leiden tot algehele afzetting van de dienst naar art. 79 K.O. en al verder tot uitsluiting buiten het koninkrijk der hemelen door de christelijke ban, en het derhalve, als uitdrukking gevende aan het eigen oordeel van God, op geen punt gewraakt mag kunnen worden, maar onomstotelijk op Gods Woord behoort te rusten en met dat Woord behoort te worden gestaafd, alsook onweersprekelijk aan de hand van dat Woord behoort te worden uitgesproken, opdat het voor de betrokkene moge dienen tot remedie en behoud.

Hij is van oordeel,

1. dat de kerkeraad van Groningen-Zuid het door haar geveld oordeel van schorsingswaardigheid niet op alle punten onwraakbaar heeft uitgesproken; gelijk trouwens ook door de generale synode is overwogen;

2. dat de kerkeraad van Groningen-Zuid niet helder en duidelijk heeft aangetoond, noch onweersprekelijk heeft bewezen, dat de Here in Zijn Woord eist, dat hetgeen in dat oordeel van schorsingswaardigheid als zonde in ds A. van der Ziel werd aangemerkt, moest worden gestraft met opschorting in de dienst en dat derhalve het over ds A. van der Ziel uitgesproken oordeel van schorsingswaardigheid niet voor vast en bondig kan gehouden worden;

3. dat ook de uitspraak van deze generale synode niet aan appellanten onweersprekelijk heeft aangewezen, dat, hoe en waarom de Here in Zijn Woord eist, dat de genoemde kerkeraad het gewraakte oordeel moest uitspreken.

Hij verklaart,

zijn stem derhalve niet te hebben mogen geven aan hetgeen thans tot besluit der synode is geworden en

verzoekt, van deze verklaring opname in de acta der synode.

Rotterdam, 12 november 1964.

Tot zover de verklaring van ds H. Bouma. Wij vragen bijzonder aandacht voor hetgeen

ds Bouma onder 'Hij is van oordeel' onder 2 opmerkt n.l. dat de kerkeraad van Groningen-Zuid niet heeft aangetoond dat hetgeen hij (ten onrechte, zie boven, G.V.) als zonde in ds A. v. de Ziel heeft aangemerkt naar de eis des Heren met schorsing moest worden gestraft. En voorts sluiten we ons geheel bij ds Bouma aan wanneer deze als zijn oordeel uitspreekt dat heel dat oordeel van schorsenswaardigheid van ds Van der Ziel NIET VOOR VAST EN BONDIG IS TE HOUDEN.

Men diene er voorts op te letten dat als Van der Ziel puur om een BELEIDSKWESTIE door zijn kerkeraad in de kerkelijke tucht gekomen is ook naar artikel 76 k.o.: M.a.w. hij is ook van het avondmaal geweerd en daarmee is bij „verharding in zijn zonde” de eerste stap gezet op de weg die leiden moet tot zijn afsnijding van de kerk als „een rot lid” en zijn uitsluiting uit het koninkrijk der hemelen. Dan wordt hij, als het terecht zou geschieden, volgens 1 Corinthhe 5 „aan de satan overgegeven”.

Als het terecht zou geschieden.

Maar het geschiedt niet terecht.

Heel deze tuchttoefening is een vloek zonder oorzaak.

En in dat opzicht, let wel: in dat opzicht, staat heel deze tuchttoefening op één lijn met de 'tucht'-handelingen van 1944 e.v.j.

Hier is misbruik van de sleutelen des hemelrijks.

Een tuchttoefening die reeds daarom het merkteken van haar illegiteit aan het voorhoofd draagt dat ze is doorgedreven tegen alle waarschuwingen in. Men is door alle rode stoplichten heengereden.

Verdere vragen.

Ds Van der Ziel werd geschorst omdat hij met deputaties van de gebonden kerken de samenspreking zou hebben gehad, die zijn kerkeraad had geweigerd.

Zelfs als dat het geval ware geweest dan nog is de vraag op zijn plaats: was hij daarom der excommunicatie, der schorsing en der afzetting waardig?

En Zwolle dan?

Daar vinden officiële samensprekingen plaats tussen de vrijgemaakte en niet-vrijgemaakte kerkeraden.

Zou iemand opmerken dat dat een zaak is van de Zwolse kerk dan vallen we hem geheel bij. Maar als in de kerkengemeenschap een kerkeraad met die van de synodale kerkeraad samenspreking ongehinderd, moet dan in een andere plaats een samenspreking van een predikant met excommunicatie, schorsing en afzetting worden gestraft?

Zijn in Groningen-Zuid de andere leden der kerk die deelnamen aan de gehouden besprekingen (die intussen reeds lang geëindigd zijn), van het avondmaal afgehouden? En indien niet, waarom dan deze dubbele moraal? Waarom in het ene lid der gemeente gestraft, wat in het andere lid der kerk wordt geduld?

Maar gesteld al dat ds Van der Ziel het beleid van zijn kerkeraad in de onderhavige kwestie van samenspreking zou hebben doorkruist, en gesteld dat de kerkeraad dat optreden schadelijk zou achten voor de gemeente, is dan de tucht het enige middel? Zou een kerkeraad zich dan in zulk een geval niet door een verklaring in de gemeentevergadering, desnoods door een geargumenteerde kanselafkondiging, van een ambtsdrager op dat bepaalde punt tegenover een immers MONDIGE gemeente kunnen distantiëren? Is vermaan en tucht in zulke situaties het enige antwoord?

En hier raken we een analoog punt. Als onder ons iemand in enige zaak een van de traditie afwijkende mening verkondigt, is het bijna gewoonte geworden terstond in de pers alarm te slaan; AANVAL OP DE BELIJDENIS! DAS WORT SIE SOLLEN LASSEN STAHN! Verkapt dreigingen met: 'hier moet ingegrepen worden', zijn niet van de lucht. Resultaat: de verdacht gemaakte broeder wordt geïsoleerd en gediscrimineerd. Waarom niet zonder dat alles geargumenteed? Broederlijk en rustig? Is de kracht der traditie, de kracht der Waarheid zo gering dat terstond met de sleutelen des hemelrijks moet worden... gerammeld? En dat laatste nog wel in de krant? Is dat nu de enige manier om de gemeente, de MONDIGE gemeente immers?, te beveiligen? De dreiging van een eventuele excommunicatie, schorsing en afzetting het enige, het doeltreffende middel om de broeder te behouden? De kerk is toch geen partij die zo af en toe eens een of andere zuiverings-

actie houdt? Zuivering met de berekening dat we dan zo veel duizend leden zouden kunnen verliezen, maar dat een zuivering dat wel waard is? ¹⁾ En waar moeten die slachtoffers van zo'n zuivering dan heen?

Maar al zulke gruwelen kunnen gaan gebeuren waar de kerkelijke tucht, dat ULTIMUM remedium, dat UITERSTE middel niet meer zo wordt gebruikt dat bondig en duidelijk uit Gods Heilig Woord bewezen wordt dat de HEERE God Zelf het alzo wil.

De situatie is op dit punt in onze kerken hoogst ernstig.

G. Visee.

¹⁾ Deze vragen zijn meer dan 'oratorische vragen'. Ze berusten op kennis van feitelijke gegevens, zwart op wit.

De recherche stelt een onderzoek in...

Vanmiddag bracht de Radionieuwsdienst twee berichten. Eén van een man, die, toen de politie drie beschonken vechtersbazen wilde scheiden, in de uitgestoken sabel van een der agenten liep, en dodelijk in de hartstreek werd getroffen. Een ander van een van twee jongens, die door de politie betrappt werden op het dak van een meisjesinternaat, en die bij een vluchtpoging door een waarschuwingsschot in het hoofd werd geraakt met dodelijke afloop.

In beide gevallen meldde het A.N.P.: „de recherche stelt een onderzoek in”.

Dat is oké.

Politie agenten moeten hun wapens in zelftucht en zelfbeheersing leren gebruiken.

Maar ze hebben wapens.

Om die te gebruiken.

En het wordt zo langzamerhand een rare boel als na dergelijke incidenten alle aandacht gericht is op de politie alsof je de misdadigers in die hoek moet zoeken.

Dat we er over schrijven in deze rubriek heeft z'n goede reden. Want ook in de kerk gebeurt wat daarbuiten geschiedt. Ook daar lopen mensen rond die hun broeders die door de Here met bijzondere verantwoordelijkheid zijn belast door aanhoudend getreiter zo op de zenuwen werken — het komt in omgekeerde verhouding ook voor! — dat er licht ongelukken gebeuren. Met het risico dat straks aller aandacht is gericht op...

Wij zijn niet van de wereld, maar wel in de wereld.

Niet van. Dat betekent: geen getreiter.

Wel in. Dat betekent dan dat we allemaal nog zenuwen hebben.

Broeders: zucht niet tegen elkander!

G. Visee.

BOEKBESPREKING

Louis A. Vos, *The synoptic traditions in the apocalypse*. Uitg. J. H. Kok n.v., Kampen, 1965.

Met dit in het engels geschreven boek, dat als proefschrift diende, verwierf de amerikaan L. A. Vos op 7 mei 1965 de graad van doctor in de theologie in ons land aan de Vrije Universiteit te Amsterdam.

De auteur houdt zich hierin bezig met, zoals de titel aangeeft, de synoptische overleveringen in de Openbaring van Johannes. Met synoptische overleveringen zijn dan bedoeld de overleveringen, de verhalen die wij vinden in de zgn. synoptische evangeliën, dat zijn de eerste drie evangeliën, die, naar bekend is, onderling veel verwantschap vertonen, al is er ook wel onderscheid.

Dr. Vos heeft zich nu in discussie begeven met de Vormhistorische School. ¹⁾ Deze School stelt wel, dat we in de evangelie-verhalen niet te doen hebben met een betrouwbare weergave van hetgeen de Here Christus gedaan en gesproken heeft (vgl. Luk. 1, 1-4), maar met wat in de eerste christen-gemeente leefde aan geloofsovertuiging. We zouden te maken hebben met de theologie der gemeente. Misschien bevatten daarom de evangelie-verhalen nog wel zekere historische gegevens, maar die waren toch niet met zekerheid vast te stellen, omdat ze door de gemeente waren vervormd en aangepast aan de bepaalde situatie, waarin de gemeente leefde. M.a.w. de synoptische overlevering zou niet een vaststaand gegeven zijn, maar zou steeds in beweging geweest zijn, vermeerderd, beknot, gewijzigd, aangepast al naar de situatie van de gemeente het vereiste. Pas met de schriftelijke optekening van de evangelie-verhalen zou een zekere stabiliteit zijn opgetreden.

Nu heeft echter H. Köster in zijn studie. *Sy-*

noptische Ueberlieferung bei den apostolischen Vätern in 1957 te Berlijn verschenen betoogd, dat dit in beweging blijven van de synoptische overlevering zich nog zou hebben voortgezet tot ver in de 2e eeuw na Chr. Dit zou blijken uit wat bij de apostolische vaders ²⁾ is te vinden aan weergave van de synoptische overlevering. Hiertegen in heeft dr. Vos zich nu beroepen op het laatste Bijbelboek, dat ontstaan is in een tijd vrij dicht gelegen bij die van de apostolische vaders. ³⁾ Hij wijst er op, dat we in Openbaring tal van uitdrukkingen tegenkomen, die sterke overeenkomsten vertonen met hetgeen we in de synoptische evangeliën vinden. Daaruit zou blijken dat de synoptische overlevering toch een grotere vastheid en stabiliteit zou vertonen, dan wel genoemd is.

We kunnen met het resultaat van het onderzoek van dr. Vos wel eens zijn. Alleen zouden we willen vragen: was dit resultaat ook al niet bij voorbaat te verwachten? Wanneer we aannemen, dat Johannes, de schrijver van de Openbaring, dezelfde is als de discipel en apostel Johannes, die oog- en oorgetuige is geweest van het spreken en handelen van de Here Christus en ook verkondiger van zijn evangelie, dan is het toch niet zo verwonderlijk, dat we in Openbaring uitdrukkingen tegenkomen, die we ook vinden in de evangelie-verhalen of tenminste daar sterk aan doen denken. Dr. Vos heeft evenwel willen schijver tegen hen voor wie dit alles niet zo vaststaat. Hij heeft immanente kritiek, d.w.z. kritiek van binnen uit, van de overwegingen van de Vormhistorische School uit, willen geven op de theorieën van deze School, speciaal op die van een bepaalde vertegenwoordiger hiervan. Hij heeft willen aantonen, dat hun theorieën de werkelijkheid niet dekken. Inzoverre heeft deze studie zijn waarde. De auteur heeft voorts vanzelf geen verklaring van het boek Openbaring willen geven. Hij heeft echter bij de bespreking van verschillende gedeelten, voor zijn studie van belang, waardevolle opmerkingen gemaakt. Ik denk met name aan zijn zorgvuldige bespreking van de uitdrukking "het woord Gods en het getuigenis van Jezus" uit Openb. 1, 9 (vgl. ook 6, 9; 12, 17; 19, 10; 20, 4) op blz. 196 e.v. Waar er onder ons ook nog wel eens verschil van opvatting is, is het misschien interessant te weten, dat dr. Vos, na overweging van verschillende opvattingen, het zeer waarschijnlijk acht, dat de ruiter op het witte paard (6, 2) de demonische krachten van de valse christussen zou sympoliseren, blz. 187 e.v.

De uitgave van het boek was bij de fa. Kok in goede handen. Slechts twee drukfouten heb ik opgemerkt, maar ik heb er mogelijk over 't hoofd gezien.

H. Venema

¹⁾ Zie voor de Vormhistorische Methode of School bijv. het artikel in de Christelijke Encyclopedie, 2e dr. 1961, VI, 530.

²⁾ Apostolische vaders worden genoemd mensen als Clemens, Ignatius, Polycarpus, die in de eerste helft van de 2e eeuw na Chr. leefden en van wie verscheidene geschriften zijn bewaard gebleven.

³⁾ Volgens prof. Greijdanus heeft Johannes de Openbaring ontvangen en geschreven ongeveer 95 na Chr.

PERSSCHOUW

Een roomse biografie van Luther

In het Dagblad voor Eindhoven las ik de volgende recensie van een roomse biografie van Luther.

Bij mijn weten bestaan er weinig of geen korte biografieën over Luther. Er zijn echter bibliotheken vol geschreven om recht te doen aan de persoon en de religieuze hervormer uit de zestiende eeuw. In onze tijd bestaat er een neiging om vanuit oecumenisch standpunt over de godsdienstige gebeurtenissen der zestiende eeuw te schrijven en het gevaar is groot, dat men dan de historische waarheid geweld aandoet, of op zijn minst simplificeert. Hoewel John Murray Todd nauw betrokken is bij de huidige oecumenische beweging en ofschoon hij vanuit het agnosticisme tot de katholieke Kerk van Rome overging, is hij volbloed historicus gebleven in zijn Luther-biografie, die onlangs in een Nederlandse vertaling is verschenen. Hij schrijft niet bar ingewikkeld en met angelsaksische helderheid en zin voor feiten. Toch simplificeert hij niet en heeft dan ook 400 bladzijden nodig om ons in te lichten over de professor van Wittenberg. Die 400 bladzijden zijn vlot en goed geschreven en laten het raadsel van Luthers' religieuze genie onaangetast.

Luther heeft bij de katholieken lange tijd golden als een groot zondaar en als de oorzaak van alle ellende, die de zestiende eeuw aan de latere tijd heeft gebracht. Later is hij gezien als de man met twijfels en problemen, die het misschien goed bedoelde, maar niettemin de Kerk een hoop last heeft bezorgd. John Todd, die als

historicus wel wat weet van de toestanden rond 1500-50, vat Luthers' kijk op de problemen aldus samen: De problemen zijn er niet te minder om, omdat zij zich stellen aan iemand die gemakkelijk tot wanhoop vervalt. In geen enkele periode van zijn leven hebben zijn tijdgenoten enig deugdelijk bewijs geleverd van innerlijke onevenwichtigheid bij Luther... Luther was niet enkel een mens boven confectie-godsdienstigheid. Hij was ook christen" (blz. 104).

Bij alle melancholie was de jonge Luther een geestelijk gezond mens en men kan zijn intrede in het klooster niet afdoen met een beroep op zijn angst. Het zal wel een raadsel blijven, dat onweer bij Stottenheim, dat de aanleiding werd tot zijn gang naar het Augustijnerklooster te Erfurt, veertien dagen later, maar Todd meent, dat de jongeman reeds lang met deze plannen rondliep en dat dit niet uitsluit, dat hij meende zijn geloften te moeten nakomen.

Luthers' houding tegenover God noemt deze biograaf analoog met de verhouding tot zijn ouders. Vooral zijn vader, Hans Luther, was voor hem niet altijd een gemakkelijk heerschap en heeft de dag van zijn eerste mis wel volkomen vergald met zijn brute woorden.

Vóór 1517 heeft Luther er niet aan gedacht om met de katholieke leer te breken en een der tekenen was zijn nauwgezetheid bij het opdragen van de heilige mis. Dit was in die tijd een zeldzaamheid, als men weet, dat er te Rome toen ooit zeven missen in een uur werden opgedragen aan hetzelfde altaar. Over de Kerk als zichtbare instelling heeft Luther in die jaren nog niet getobd.

De strijd van Luther tegen de aflaathandel was eerlijk en zonder bijbedoelingen. Deze handel was ronduit beschamend. Niet enkel moest er de afbouw van de Sint Pieter te Rome mee worden bekostigd maar ook moesten er de schulden van Albert von Hohenzollern, de aartsbisschop van Mainz mee worden betaald. Deze keurvorst had door simonie zijn ambt verworven en daarvoor schulden gemaakt in het groot. In deze omgeving had men niet in de gaten, dat het Luther om theologische en vooral pastorale problemen ging. Zij hadden enkel politieke doeleinden!

Bijzonder tragisch is de ontmoeting van Luther met kardinaal Cajetan in 1518. Zijn afwijzen van het pauselijk gezag was sterker geworden dan in de jaren ervoor. Rome had zich nooit gedistancieerd van de aanvallen van Tetzel op Luther. Men wilde niet erkennen, dat zijn protest in vele opzichten terecht was. Wat voor Cajetan, heus niet de kwaadste, een kwestie was van „tact”, van verrijnde christelijke vriendelijkheid, was voor Luther ongeveer schijnheiligheid.

Langzaam slechts groeit in Luther het besef dat Rome de anti-christ is en nog in 1519 wil Luther binnen de Roomse Kerk blijven. Hij had toen nog hoop, dat men daar zijn gelijk erkennen zou. Terwijl Luther zich beriep op de Schrift, wilden zijn tegenstanders steeds maar het gezagsprobleem van de Kerk naar voren halen.

Als leider van de reformatie is Luther als het ware tegen zijn zin in die positie gedrongen. Hij was zelf niet iemand, die als een organisator geboren was. Hij was een serieuze geleerde, en bovenal hij was iemand, die bekommerd was om zijn persoonlijke verhouding tot God. In de tijd van zijn eerste kloosterjaren had zijn geestelijke leider eens tegen hem gezegd: „God is niet kwaad op jou, maar jij bent kwaad op God”.

Hij was evenmin een „enthousiasteling” zoals sommigen van degenen, die zich op hem beriepen in later jaren. Hij had te veel gezond verstand om zich zo maar op privé-openbaringen te beroepen. Op de Wartburg had hij heimwee naar het klooster, de universiteit, de parochie en naar zijn intieme vrienden.

Todd constateert, dat er na de Rijksdag van Worms een soort interim is gekomen: men wachtte op een algemeen concilie en intussen wist lang niet iedereen of hij nog katholiek of reeds protestant was. Luther zelf had wel geen interesse meer in een concilie en toen het in 1545 eindelijk bijeen kwam, werd hij niet uitgenodigd evenmin als zijn medestanders. Kort erna in februari 1546 stierf hij.

Van bijzonder belang is Luthers' Bijbelvertaling. Het Nieuwe Testament had hij reeds vroeg klaar, maar het oude testament heeft hem eigenlijk geheel zijn leven in beslag genomen. Het succes van deze vertaling lag niet enkel aan zijn theologie, maar ook aan zijn „bruukse en tegelijk gevoelige, persoonlijke, menselijke, aardse stijl”. Luther schreef de taal van alledag, stond dicht bij de mensen. Dat hij — vooral in later jaren — soms plat was in zijn uitdrukkingen, moet men niet overdrijven.

Vooreerst werd hij tot in de bulle „Exsurge Domine” van Leo X ook in termen, die er niet om logen, aangevallen. „Het Duitse everzwijn” dat in de wijngaard der Kerk was binnengedrongen, wordt hij daar genoemd! Het was toen niet de gewoonte om erg taktisch te zijn in zijn woordkeus. De polemiek met Erasmus over de vrije wil laat ons behalve de theologische verschillen ook de verschillen zien in cultuur tussen deze twee groten van de eerste helft der zestiende eeuw. De verrijnde humanist, die zich niet om theologie bekommerde en zelf zei geen mertelarenbloed te hebben stond hier tegenover de getourmenteerde Luther, die streed om Gods Woord. Todd

onthoudt zich zorgvuldig van een oordeel over de persoon van Luther. Hij schrijft wel met veel begrip en sympathie over hem en voor de kennis van Luther is zijn boek belangwekkend. Niet, dat er zoveel nieuwe visies worden gegeven, maar hij is leesbaar voor een breed publiek, zonder waar dan ook oppervlakkig te worden. Hij heeft zich gelukkig gehouden aan zijn opzet: historie te schrijven en geen partij te kiezen of theologie te bedrijven. Wel legt hij — meestal helder — uit hoe Luthers' opvattingen in zich waren en hoe ze al of niet in strijd zijn met de katholieke leer. Met deze paperback heeft de uitgeverij Romen en zonen weer eens in de roos geschoten.

Jos Berkelmns, pr.

Dit is een „roomse” beoordeling van een „roomse” biografie van Luther.

De tijd dat men in roomse kringen Luther algemeen als een inferieur, ja, zelfs onzedelijk mens beschouwde is thans wel voorbij.

De waarheid omtrent deze reformator begint daar al meer de leugen te overwinnen.

We kunnen er alleen maar dankbaar voor zijn.
C. V.

INGEZONDEN

VOOR EEN JEEP

Het is door de gunst des Heren dat, ondanks veel strijd en verwarring onder de kinderen Gods, nog veel werk verricht mag worden. Zo weten wij, dat op Oost-Soemba de Kerken verwaardigd zijn het toevertrouwde pand te bewaren niet alleen in de jaren 1938-1946, maar ook nadat ze losgelaten werden door de Kerken in Nederland in het jaar 1953. Wat we echter ook steeds weer horen, is, dat zij met grote stoffelijke noden te worstelen hebben. Gelukkig begint er beweging onder ons te komen tot daadwerkelijke hulp.

Sinds enige maanden is er ook een inzameling van gelden voor de aankoop van een nieuwe jeep. In „De Broederband” lezen we, dat het werk van kerkvisitatie en het bezoeken van afgelegen zendingsposten zeer geremd wordt door het feit, dat de jeep, die destijds is aangeschaft en er nu al 23 jaar heeft opzitten, versleten raakt. Juist daar op Soemba, waar zo moeilijk iets te herstellen en te vernieuwen is, tobt men met een vehikel, dat bij ons al lang naar een autokerkhof gebracht zou zijn.

Destijds rees bij mij de vraag: kunnen wij met elkaar geen geld bijeen brengen voor een nieuwe jeep? Die vraag stelde ik in het kerkblad van 's-Gravenhage-Loosduinen en om die vraag kracht bij te zetten, stelde ik mijn girorekening ter beschikking voor giften. Dat was in februari. Sindsdien is een kleine f 4000,— ontvangen. Bovendien is er een toezegging voor zes banden met toebehoren, wat ook wel op een f 1000,— geschat mag worden, terwijl ik nog een gift van f 500,— verwacht van een kerk in Zuid-Holland. Van de ontvangen giften groot en klein mag ik wel bijzonder vermelden, dat meer dan f 1000,— bijeen is gebracht door leden van de Gemeente in Schiedam; f 300,— ruim in Edmonton, Canada, en f 400,— is geschonken door de Kerk van Hillegerberg-Straatweg (volledige verantwoording geschiedt in „De Broederband”).

Onze dankbaarheid voor dit resultaat is zeer groot. Maar u begrijpt wel dat we er nog niet zijn. Omdat vele kerkleden van deze actie nog niet op de hoogte waren berichten wij dit (met dank voor de plaatsing) ook in dit blad. En ons vriendelijk verzoek is: wil ook voor dit doel een gift overmaken, per postwissel of per giro.

Mijn gironummer is: 394204.

Mijn adres: Soestdijksekade 643, 's-Gravenhage.

J. W. Verhey.

Korea

Zestiende verantwoording

Voor de vakantie deelde ik mede dat de inzameling voor de hongerende studenten in Korea, althans voorlopig, zou worden gestaakt. Hoewel ik meedeelde dat ik zodra de door ons gevormde pot letterlijk zou zijn opgesoupeerd, ik opnieuw aan de bel zou trekken. Ik sloot mijn vijftiende verantwoording af voordat ik met vakantie vertrok. Bij mijn thuiskomst bleken nog meerdere giften te zijn binnengekomen. Ik zal wat binnenkomt blijven verantwoorden: alle nog binnenkommende giften komen aan het gestelde doel ten goede. Ik verwoord thans de giften volgens de data van overschrijving. Aldus:

17 augustus: f 35,— van een goede vriend, die deed weten dat nadere verantwoording niet nodig was; en f 5,— van de administrateur van de Geref. Kerk te Kampen: gevonden in de collecte; 18 augustus: f 10,— van G.A.-v.d.L. 418550; op 25 augustus: f 5,— van 801960, mej. K.v.d.G.; 30

augustus van 624429, mej. M.A.B. f 25,—; 31 aug.: van 633552 J.A.S. f 5,—; 7 sept.: van 212045 J.W. v.T. f 20,— en f 5,— van 672557 B.B. Op 2 sept.: f 25,— van 825915 ds. F.M.: „opgebracht bij een collecte van een kerkdienst op Terschelling; op 3 sept.: f 5,— van 293263 J.v.R.; op 7 sept.: f 4,— van F.M. 1002138 en f 100,— van de Geref. Kerk te H. 510484 „wegens een door een broeder niet opgenomen honorarium”. Samen op heden 8 september: f 234,—. Bovendien per brief van mevr. T.H.H.S.teU. f 10,—, maakt f 244,—.

Bovendien ontving ik van de oude adressen drie moneyorders resp. £ 10, £ 10 en £ 14, nrs. 000817, 000827 en 000879. Nadere verantwoording na verzilvering!

Op 9 september ontving ik f 12,50 van 943796 met bijschrift: 5e t.e.m. 9e storting. Wordt f 246,50.

De 10e van de maand bracht f 5,— van J.A.Th. B. 1186796. Samen f 251,50.

14 sept. f 10,— van 384335 B.v.d.S.

15 sept. f 10,— van A.J.v.d.W. 412447 en f 10,— van 178271 E.V. Samen f 30,—. Totaal f 281,50.

Thans staat de geldstroom stil.

We besluiten thans ook deze verantwoording met een: HARTELIJK DANK!

Nagekomen: f 10,— van C.H.G.W. 873301 en f 10,— van mej. J.H. 326208. Maakt totaal f 301,50. H. d. G. V.

17e Verantwoording

Nog komen giften in voor de studenten-honger-actie.

Op 6 oktober van J. L. 943746 de 10e betaling voor het eerste jaar f 2,50; op 7 okt. f 10,— van 532570 E. en R. J. (opgehaalde kranten); f 150,— van een M.V. te U. 194181; op 9 okt. f 7,50 van 671550 J.D.W.V. Samen f 170,—.

Hartelijk dank!

G. Visee.

VERANTWOORDING GIFTEN KERKWERK WALDEZEN IN ITALIË

Het doet mij genoegen, weer giften te kunnen vermelden en wel de volgende:

J.L.teK. f 2,50 (21e x); L.B.teS. f 10,—; E.V.teU f 10,—; XX f 10,—; P.J.N.tedenD. f 76,— N.C.R. V. groepreis 703 naar Seiseralm); W.M.teD. f 5,—; J.G.v.O. f 150,—; J.D.W.V.teH. f 2,50; J.L.teK. (22e x) f 2,50; totaal f 268,50; totaal inclusief vorige verantwoordingen f 8.426,99.

Ook nu weer een collecte van vakantie-gangers; deze en vanzelfsprekend ook alle andere gevers en geefsters zeer hartelijk dank!

Voor verdere giften houd ik mij gaarne aanbevolen (giro Nr. 50440 t.n.v. P. Groen, Rotterdam).

P. Groen.

KERKNIEUWS

Tweetal te Drachten: Drs. J. Douma te Rijnsburg en Ds. J. H. v. d. Hoeven te Zwijndrecht.

Beroepen te Siegerswoude: kand. D. J. A. Brink te Krommenie.

Aangenomen naar Beverwijk: J. Meilof te Bolnes-Slikkerveer; naar Hasselt: A. Geelhoed te Zwagerveen-Zwagerwesteinde.

Bedankt voor Enschede-N.: J. Verkade te Groningen-N.

Ds. H. Mostert. Na in de morgendienst door zijn voorganger Ds. J. van Raalte bevestigd te zijn met een preek over Ez. 3 : 16-22 deed Ds. H. Mostert, gekomen van Wetsinge-Sauwerd op 3 oktober, des namiddags, intrede bij de gemeente van Harderwijk met een preek over Ps. 87. Het woord werd gevoerd door br. A. Knol als praeses van de kerkeraad, br. Oosterhuis namens de kerk van Wetsinge-Sauwerd, Ds. Grcis van Wezep namens de classis Harderwijk en burgemeester Numan.

Ds. Tj. Boersma. Op zondag 3 oktober j.l. nam Ds. Tj. Boersma wegens vertrek naar Assen afscheid van de gemeente Urk met een preek over 2 Petr. 3 : 17 en 18. Het woord werd gevoerd door br. C. Kaptein, de tweede voorzitter van de kerkeraad, br. Poppe van Nagele namens de classis en burgemeester Bossenbroek.

Ds. H. van Ommen. Op zondag 10 oktober verbond Ds. H. van Ommen, gekomen van Winschoten zich aan de kerk van Zaandam. In de morgendienst werd hij bevestigd door Ds. J. Waagmeester met een preek over 2 Tim. 4 : 1-5. In de middagdienst hield Ds. van Ommen zijn intrepreek over Fil. 4 : 4-7. Na de dienst werden woorden van welkom gesproken door de praeses van de kerkeraad, br. G. Bruijn en door wethouder A. P. Buys namens B. en W.

Ds. Tj. Boersma. Op maandag 11 oktober werd Ds. Tj. Boersma, gekomen van Urk, bevestigd als predikant van Assen door Ds. H. Bouma met een preek over Efeze 4 : 11 en 12. De daarop volgende zondag deed hij in twee kerkdiensten intrede. Ds. Boersma is in Assen beroepen ter vervulling van de kortgeleden ingestelde derde predikantsplaats. In de vakature van wijlen Ds. J. van Bruggen is nog niet voorzien.

Ds. J. Waagmeester. Ds. J. Waagmeester, gekomen van Hasselt, deed zijn intrede bij de kerk van 's Gravenhage Zuid-West met een preek over Ef. 4 : 1-3. Na afloop van de intreedienst werd het woord gevoerd door br. L. de Hoog namens kerkeraad en gemeente en door Ds. G. Th. Koopman, die in de tweejarige vacature-periode consulent was geweest en Ds. Waagmeester had bevestigd met een preek over Joh. 5 : 1-29. Ook de voorganger van Ds. Waagmeester, Ds. K. J. Kapteijn sprak een woord van welkom.

Loenen a/d Vecht. De gemeente van Loenen aan de Vecht mocht onlangs een nieuw kerkgebouw in gebruik nemen. Het is de fraai verbouwde garage van br. van Es, die wegens het betrekken van een andere bedrijfsruimte, deze garage annex de bovenwoning aan de kerk verkocht. De bovenwoning is als pastorie ingericht.

Bij de feestelijke ingebruikneming gaf Br. C. J. Verkerk, de voorzitter van de bouwcommissie, een overzicht van de voorgeschiedenis van deze nieuwe aanwinst. Voor de financiering van het geheel bracht de gemeente zelf een bedrag van f 10.000.— aan toeleggingen bijeen. Huis-aan-huis-collecten in verschillende andere gemeenten leverden eveneens een verblijvend resultaat op. De pastor loci Ds. J. v. d. Wielen sprak naar aanleiding van Jes. 40 : 1-11 en 1 Petr. 1. Het woord werd voorts o.m. gevoerd door burgemeester Van Schaik, Ds. W. G. Visser van Utrecht-C. namens de classis, en door de oud-predikanten van Loenen Ds. A. Hordijk en Ds. Th. Hoff. Verschillende geschenken werden aangeboden.

ADRESSEN

Sappemeer, diaconie: W. J. E. Nijburg, D. Lutjeboerstraat 10 te Sappemeer; **Ds. H. Mostert,** Herman de Maustraat 12, Harderwijk, telef. 03410-2738; **IJsselmuid-Grafhorst,** diaconie: L. Leene, Simon Johannesstraat 29, IJsselmuiden; **Groningen-Zuid,** diaconie: J. Kremer, Bezettinglaan 84, Groningen, telef. 50051; **Bergentheim,** diaconie: J. ten Brinke, Stationsweg 15, Bergentheim, telef. 05233-209; **Rotterdam,** Bestuur Vereniging van Gereformeerde Studenten, ab-actiaat: Mathenesserdijk 86a, Rotterdam, tel. 155248. (Vak. adres: Oudleusen H 6, Dalftsen, tel. 05297-290).

SCHIEDAM

De raad van de synodale kerk van Schiedam heeft met belijdenis van schuld in de loop van dit jaar de schorsing van ds. C. Vonk en andere ambtsdragers teruggenomen.

Op 8 juli zond de raad der kerk een voorlopig antwoord op de brief van 4 juni. Thans volgde op 12 oktober het op 8 juli beloofde nader bescheid. Aldus:

HET NADERE ANTWOORD

Deze week (12 oktober 1965) is het nadere antwoord verzonden aan de synodale kerkeraad ter plaatse, zoals hem was toegezegd in het kerkeraadsschrijven van 8 juli jl.

Dit antwoord luidt:

Weleerwaarde en Eerwaarde Heren en Broeders,

Met dezen hebben wij de eer U het nader bescheid aan te bieden op uw brief van 4 juni j.l. Dit hebben wij U immers toegezegd in ons voorlopig antwoord van 8 juli. We hopen, dat dit voorlopig antwoord bij U een goede ontvangst ten deel moge gevallen zijn.

Reeds blijkt dat voorlopig antwoord hebben we geconstateerd, dat uw brief aan ons uit twee delen bestond. Het eerste bevatte de afschriften van drieërlei soort brieven, die U toezond aan verscheidenen onzer zelf of aan hun nabestaanden. En in het tweede deel deed U ons een voorstel.

Over het eerste deel menen wij thans, na ons voorlopig antwoord, nog het volgende te moeten zeggen.

Er rezen bij ons bedenkingen tegen de volgende passages:

1e in de brief aan ds. C. Vonk:

- „dat zij reeds bij de schorsing belijdenis gedaan hebben van hun solidariteit in de schuld”
- „dat ook zij in het toenmalig conflict te kort geschoten zijn”
- „dat zij de toegepaste schorsing niet meer verantwoord achten”.

2e in de brief aan de 16 afgezette ambtsdragers of hun nabestaanden:

„dat het verbreken van de broederlijke gemeenschap, die tot het afzetten van 16 Schiedamse ambtsdragers heeft geleid, niet alleen aan deze broeders heeft gelegen”.

3e in de brief aan br. J. Hess:

„dat diens opvattingen niet in strijd waren met de leerbeslissingen”, terwijl deze broeder mondeling en schriftelijk (zie zijn brief van 20 augustus 1944) had verklaard, dat hij „niet kon instemmen met de bekende leeruitspraak der generale synode 1939-1942: dat volgens de belijdenis onzer kerken het zaad des verbonds krachtens de belofte Gods te houden is voor wedergeboren en in Christus geheiligd, totdat bij het opwassen uit hun wandel of leer het tegendeel blijkt”.

Wij willen ditmaal op genoemde passages niet nader ingaan, om ons te bepalen bij de grote zaak die er tussen U en ons ligt. Dan komen we zodoende vanzelf tot ons antwoord op uw voorstel tot samenspreking.

Door een tweevoudige oorzaak zijn in 1944 de Gereformeerde kerken verscheurd, n.m.l. door een, die meer de leer, en door een, die meer de regering der kerken betrof.

Gemakkelijk zijn deze twee te onderscheiden. Zoals blijkt uit het volgende voorbeeld, uit het jaar 1926. In dat jaar werd de synode te Assen gehouden. Langs de daartoe in de kerkenorde aangegeven weg werd aan haar een bezwaarschrift voorgelegd tegen de leer van Dr. Geelkerken. De synode erkende de juistheid der aanklacht. Maar toen dezelfde synode verder ging en tegen genoemde predikant der kerk van Amsterdam-Zuid kerkrechtelijke maatregelen nam en hem afzette, is daartegen, tegen dit laatste, ernstig bezwaar gemaakt (door Dr. Greijdanus, Dr. van Es en Dr. Sietsma). Omdat dit immers in strijd was met de kerkenordering. Daarin was n.m.l. door de kerken afgesproken, dat de schorsing van predikanten zou plaats hebben „door voorgaand oordeel des kerkeraads derzelver en der naastgelegen gemeente” en wat betreft hun afzetting was overeengekomen. „Of deze (dienaren des Woords) geheel van den dienst af te zetten zijn, zal aan het oordeel der classis staan, met advies van de in art. 11 genoemde deputaten der particuliere synode”. Toen de generale synode van Assen de predikant afzette, wiens leer zij veroordeeld had, maakte zij zich dus schuldig aan overschrijding van de aan haar toekomende bevoegdheden.

Er zouden ook wel andere historische voorbeelden te geven zijn, waaruit blijken kan, dat een generale synode zich terecht een uitspraak veroorloofde over een haar wettig voorgelegd beroep inzake iemands leer, doch ten onrechte overging tot maatregelen jegens de veroordeelde. Maar het voorbeeld van Assen is voldoende. En we halen het ook daarom naar voren, omdat er uit blijkt, hoe reeds in 1926 een bazige geest in onze Geref. kerken was binnengedrongen.

Tien jaar later, in 1936, heeft zich opnieuw een generale synode schuldig gemaakt aan machtsaanmatiging. Het was die van Amsterdam. Door deze synode is toen een zaak ter hand genomen, n.m.l. die van de meningsverschillen, ook wel genoemd leergeschillen, zonder dat haar dit vanuit de kerken opgedragen was. Er lag immers geen concrete aanklacht tegen concreet aangewezen dwaalleer van een met name genoemde predikant of hoogleraar op haar tafel, die haar het recht gaf te doen wat zij deed. Neen, er was slechts een zekere klacht over zeker ongenoegen over zeker persrumoer door een kerkelijke vergadering (een classis) bij haar te berde gebracht. Geen aanklacht. Slechts op deze wankele grond heeft het besluit van Amsterdam gerust de meningsverschillen te gaan behandelen. Want dat deed toen deze generale synode. Alsof aan zulk een instantie maar van alles en nog wat toegestaan ware. B.v. om op verzoek van twee leden der vergadering zo maar eens een studie- of onderzoekcommissie inzake dit of dat onderwerp te benoemen. In dat onrechtmatig handelen van die generale synode van 1936 is wederom een symptoom te zien van de hiërarchische geest, die zich tien jaar tevoren ook reeds geopenbaard had. En het strekt altijd nog professor Greijdanus tot ere, dat hij ook toen weer, te Amsterdam, staande de vergadering, tegen de aanmatiging gewaarschuwd heeft. Maar men heeft ook toen niet naar hem geluisterd. De synode zette door en gedroeg zich als bezat zij de bevoegdheid een studiecommissie te benoemen en aan deze commissie een serie onderwerpen voor te leggen, die door haar, de synode, niet door de kerken gekozen en aangewezen waren.

En dat op een simpele suggestie in een briefje.

Daar, bij die synode van Amsterdam vandaan, is een stroom van leed begonnen te vloeien over de arme kerken.

Nadat de oorlog in 1940 was uitgebroken hoopen velen, dat het heenglijden naar een scheuring nu wel zou ophouden en maakten deze wens ook aan de synode van Sneek kenbaar. Doch ook deze zette door. Zij verplaatste haar zittingen van Sneek naar Utrecht en begonnen zijnde in 1939 deed zij in 1942 haar bekende leeruitspraken. Deze betroffen: „de algemene genade”, „genadeverbond en zelfonderzoek”, „de onsterfe-

BETALING ABONNEMENTSGELDEN OPBOUW

Met 1 oktober begon het tweede halfjaar van Opbouw.

Mogen we de lezers die per halfjaar betalen verzoeken hun abonnementsgelden te gireren op postrekening 233117 t.n.v. Drukkerij Steenberg, Zeist, met bijvermelding voor Opbouw. Ten overvloede vermelden we nog even de prijs.

Voor een geheel jaar f 12.—

voor een half jaar f 6.—

Studenten betalen f 8.—

voor een geheel jaar

Buitenland f 15.—

Australië per luchtpost f 40.—

Andere landen per luchtpost f 25.—

Mogen we op Uw medewerking rekenen?
Hartelijk dank!

De administratie

lijkheid der ziel” en „de vereniging van de beide naturen in Christus”. De strekking en betekenis van deze uitspraken werden in een „Toelichting”, waarvan zij vergezeld gingen, „nader uiteengezet” en daarna werden de kandidaten in de theologie er toe verplicht met die uitspraken hun instemming te betuigen, anders mochten zij niet beroepbaar worden gesteld en konden zij geen predikant worden.

Het jaar daarop was er een van grote deining.

Hoewel de synode in 1942 al drie jaar „zat”, nam zij de vrijheid zich nog wat te continueren. In dat jaar werd over de bezwaren, die tegen de leeruitspraken rezen, geoordeeld. Zij werden afgewezen. Op grond van het befaamde Praeadvies van Commissie I.

Broeders, wij spreken tot U nu eens als Schiedammers tot Schiedammers.

Misschien herinnert U zich nog de hierna genoemde feiten, laten we U er anders attent op maken. Prof. Dr. J. Ridderbos had in het Geref. Tijdschrift een verbondsl eer voorgedragen, die daarna ook nog verbreid werd in een brochure, die de titel voerde „Schriftuurlijke Verbondsbeschouwing?”. Hierin werden de predikanten Vonk en Woelderink bestreden. U kan zich indenken, hoe het Ds. C. Vonk te moede moet zijn geweest, toen hij uitgerekend deze zelfde verbondsl eer daarna door de synode tot kerkleer verheven zag in haar leeruitspraken + begeleidende Toelichting + het eveneens van synodewege aanbevolen Praeadvies, geschriften van o.a. dezelfde auteur als genoemde brochure.

Daarmee kon ds. C. Vonk eenvoudig niet instemmen.

Wat is er toch gedwongen.

En niet alleen te Schiedam. Ook daarbuiten. De aantijging van Remonstrantisme heeft daarbij zelfs niet ontbroken. Maar wat heeft de tijd geleerd! Dat mannen, van wie sommigen zich helaas bij de dwangmaatregelen hebben neergelegd, anderen niet, maar van wie aller verdere levensloop toch wel overtuigend heeft bewezen, dat zij voor Gods Woord eerbiedig bogen en de Gereformeerde Belijdenisschriften hartelijk liefhadden.

Toch is er van de dwang, waarmee de leeruitspraken werden gehandhaafd, nooit iets wezenlijks afgedaan. Denkt U slechts aan de beschamende geschiedenis van de 16 Punten, de Vervangingsformule en laatstelijk de z.g.n. Terzijdestelling van 1959. Laatstgenoemde geste heeft niet betekend, dat een verbondsl eer, waarvoor de broeders Hess en Vonk niet konden bukken, werd teruggenomen, uitdrukkelijk teruggenomen. Trouwens al wàre dit het geval geweest, dan bleven er toch nog andere leerbesluiten, die zeker nooit zijn „terzijde gesteld”, laat staan teruggenomen. We hebben ze U boven genoemd.

Behalve met de 3 Formulieren van Enigheid is in het kerkverband, waartoe U zijt komen te behoren, instemming met nog mèer dan die verplikt.

U zult verstaan, welke gedachten ons door het hoofd gaan, wanneer U ons samenspreking voorstelt „op de grondslag van de drie Formulieren van Enigheid”. We willen U geenszins onaangenaam zijn, wanneer wij U er op attenderen, dat deze grondslag wel de onze gebleven is, maar de Uwe niet.

Dit wat de leer betreft, die U en ons deed uiteengaan.

En nu gaarne nog iets over de regering.

(Wordt vervolgd)

Drukkerij Steenberg

ZEIST - TELEFOON 03404 - 12452

Periodieken

Boekwerken

Handeldrukwerk